

Cele katechetyczne – wymagania ogólne:

- pogłębienie nauki o sumieniu, jego rodzajach i przeciwdziałanie błędom sumienia;
- uświadomienie wspomagającej roli sakramentów pokuty i pojednania oraz Eucharystii w kształtowaniu prawidłowego sumienia.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe. Uczeń:

- po lekcji prawidłowo wyjaśnia, czym jest sumienie oraz rozróżnia sumienie prawidłowe, błędne, pewne i wątpliwe;
- na podstawie wybranych fragmentów biblijnych wskazuje na różne postawy człowieka, uwarunkowane określonym rodzajem sumienia;
- odnosząc się do słów św. Jana Pawła II, określa, kim jest „człowiek sumienia” i podaje przykłady takich osób;
- odwołując się do własnych przemyśleń i doświadczeń oraz wiadomości z lekcji, ukazuje związek sakramentów pokuty i pojednania oraz Eucharystii z kształtowaniem sumienia.

Pojęcia, postaci:

sumienie, sumienie prawidłowe, sumienie błędne, sumienie pewne, sumienie wątpliwe, św. Tomasz More, „człowiek sumienia”, łaska Boża.

Wartości:

wierność nakazom sumienia, korzystanie z łaski Bożej.

1

proponycja realizacji

1. Nauczyciel przypomina zagadnienia z poprzedniej lekcji odnoszące się do prawa naturalnego i prawa stanowionego przez człowieka: Kto tworzy prawa ludzkie? W jaki sposób? Co to są prawa naturalne i z czego one wynikają? Czy prawo ludzkie może być sprzeczne z prawem naturalnym?
2. Wprowadzając w temat, nauczyciel podaje dwa przykłady różnej oceny moralnej wobec tego samego wydarzenia, np. sytuacja kradzieży. Jak sytuację ocenia osoba okradzona, a jak złodziej, który się usprawiedliwia albo mówi,

że ma prawo mieć coś, co ma ktoś inny (możemy odwołać się do postawy Kalego z *W pustyni i w puszczy* H. Sienkiewicza).

3. Dyskusja na temat tego, czym jest sumienie, jak możemy je formować. Na koniec krótkiej rozmowy z uczniami nauczyciel tłumaczy definicję „sumienia” oraz „sumienia błędnego” i „sumienia prawidłowego”, następnie dyktuje notatkę do zeszytu:

Sumienie jest to głos Boga w człowieku, który mówi, co jest dobre, a co złe. Sumienie pobudza do czynienia dobra, a powstrzymuje od popełniania zła. Jest ono także naszym sędzią.

Sumienie może być ukształtowane dobrze lub źle. Sumienie prawe i pewne dobro uznaje za dobro, a zło za zło. Sumienie fałszywe dobro uznaje za zło, a zło za dobro. Wątpliwe sumienie ma człowiek, który nie ma pewności, czy coś jest dobre, czy złe.

Gdy w sumieniu człowiek ma wątpliwości, nie powinien podejmować żadnych decyzji, gdyż prowadzą one do deformacji sumienia. Należy wówczas poczekać, aż będziemy w sumieniu pewni, że to, co zamierzamy zrobić, jest słuszne i prawe.

4. Uczniowie otrzymują Pismo Święte i rozpoczyna się praca w grupach. Nauczyciel poleca uczniom, aby zapoznali się z tekstami z Pisma Świętego podanymi w zadaniu 1 w podręczniku na s. 110. Uczniowie szukają podanych perykop w Piśmie Świętym.

Uczniowie zostają podzieleni na 4-osobowe zespoły. Nauczyciel prosi, aby narysowali tabelkę i wykonali zadanie 1.

Po zakończeniu pracy zespoły prezentują swoje tabele i przemyślenia.

5. Nauczyciel stawia prowokujące pytanie: Kiedy możemy powiedzieć, że mamy czyste sumienie?

Tłumaczy uczniom, czym jest rachunek sumienia, kiedy i dlaczego mamy go wykonywać oraz mówi, że codzienny rachunek sumienia pomaga w kształtowaniu sumienia prawego i pewnego. Następnie rozdaje uczniom dostosowane do ich poziomu i wieku rachunki sumienia i tłumaczy, jak z nich korzystać. Zachęca także, aby korzystali z otrzymanej propozycji podczas przygotowywania się do sakramentu pokuty i pojednania.

Innym sposobem zakończenia lekcji może być ułożenie razem z uczniami schematu rachunku sumienia w oparciu o *Dekalog*.

inna propozycja pracy na lekcji

Lekcję można przeprowadzić metodą „artykułu prasowego”¹⁰. Celem tej metody jest zwrócenie uwagi na wrażliwość, jaką posiada każdy człowiek. Uczniowie powinni (w ramach uprzednio zadanej pracy domowej) znaleźć wycinki prasowe ukazujące zachowania dobre i naganne. Znalezienie przykładów nagannych będzie łatwiejsze, dlatego – w czasie omawiania efektów poszukiwań na lekcji – warto skupić się na sygnałach pozytywnych. Na negatywne niech uczniowie spojrzą przez pryzmat pytania: Jak pomóc człowiekowi, który zachował się tak, jakby nie miał sumienia?

Przy końcu lekcji warto raz jeszcze podkreślić wartość dobrze uformowanego sumienia, jak również chrześcijańską odpowiedzialność za formację sumienia drugiego człowieka. Warto przy tym zwrócić uwagę na zapisane w podręczniku słowa św. Jana Pawła II z Jasnej Góry (*Co znaczy „czuwać”?*) oraz ze Skoczowa (*Polska potrzebuje ludzi sumienia*). To drugie przemówienie można odnieść do sytuacji gwałtownej nagonki w prasie polskiej na Ojca św. po wygłoszeniu tych słów¹¹. Opowiedzenie o tych wydarzeniach może stanowić punkt wyjścia do rozważań, kto miał rację i dlaczego niektórym ludziom zależy, aby nie przypominać o „potrzebie ludzi sumienia”.

Podręcznik podaje definicje „sumienia”, „sumienia prawidłowego i błędnego”, „sumienia pewnego i wątpliwego”. Tekst przemówienia św. Jana Pawła II do młodzieży na Westerplatte ukazuje praktyczną wartość sumienia w życiu człowieka. Przykładem „człowieka sumienia” jest św. Tomasz More. Jego życiorys znalazł się również w podręczniku do klasy VII. Zdecydowano się go umieścić powtórnie, gdyż temat mógł zostać pominięty z powodu braku czasu, zaś sama postać św. Tomasza More’a jest godna uwagi. Uzupełnieniem życiorysu jest *Modlitwa o dobry humor* zamieszczona na końcu jednostki. Warto troskę o dobry humor połączyć w trakcie lekcji z odwagą dbania o czyste sumienie wbrew wszelkim przeciwnościom.

Warto zwrócić uwagę na wspomniane w propozycjach realizacji tematu dwa teksty papieskie. Jeden odpowiada na pytanie: Co znaczy czuwać? i stanowi wezwanie do podejmowania trudu formowania własnego sumienia. Drugi natomiast wyjaśnia, kim jest „człowiek sumienia” i stanowi punkt wyjścia dla ukazania wartości sumienia w życiu społecznym.

¹⁰ Por. N. NIZIO, *Formowanie sumienia*, w: *Metody aktywizujące w katechezie*, cz. 2, s. 106–107.

¹¹ Bardzo ciekawej analizy wypowiedzi prasy na ten temat dokonał S. NAGY, *Wkład Jana Pawła II w przełom solidarnościowy*, w: *Problemy współczesnego Kościoła*, s. 360–361.

Tekst jednostki kończy się bardzo ważnym wezwaniem do współpracy z łaską Bożą. Trzeba położyć odpowiedni nacisk na to wezwanie, temat o sumieniu nie może bowiem prowadzić do formowania postaw naturalizmu etycznego. W istocie człowiek potrzebuje „umocnienia z wysoka”, aby właściwie ukształtować swoją zdolność rozeznawania dobra i zła.

Praca domowa (polecenie 1 i 2) mówi o sytuacjach grzechu, które mogą być przewyżnione dzięki dobrze ukształtowanemu sumieniu.

Modlitwa: *Spowiedź powszechna.*

praca domowa Wybrane polecenie z podręcznika.

Korelacja z innymi przedmiotami:

- ✓ język polski – postawa wierności przekonaniom w literaturze, umiejętność uzasadniania własnych przekonań;
- ✓ wychowanie do życia w rodzinie – postępowanie w zgodzie z własnym sumieniem.